

Bilim ve Aklın
Aydınlığında

eğitim

Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye ve Eğitim

ocak 2003
yıl 3
sayı 35

OKUMAYI SEVDİRME YOLLARI*

Selçuk Çıkla**

Bugünlerde elektriklerin kesilmesi hepimizi bir hayli sinirlendiren bir olay olsa gerek. İşten eve gelmişiz. Ya ailemizle sohbet edecek, yemekten sonra çay içeceğiz ya haberleri veya önemli bir maçı izleyeceğiz ya bilgisayar karşısına geçip yarım kalan işlerimizi takip edecek ya da başka herhangi bir meşguliyet içinde olacağız. Bu işler öncesinde elektriklerin kesildiğini düşünün, aklınızdan neler geçmez. İlk önce bu çağda elektriğin hangi sebepten kesildiğini düşünür, ne zaman geleceğini tahmin etmeye çalışır, belki Tedaş'a telefon edip arızayla ilgili bilgi alırsınız. Aldığınız cevap karşısında çaresiz beklemek durumundasınızdır. Elektriklerin söndüğü anda aklınıza gelen ilk şeylerden biri -eğer bir aydınlatma aracınız yoksa- hemen evdeki birkaç mumu bulup yakmak olur.

Geçen gün, 21. yüzyılın göbeğinde (ne menem şeyse bu 21. yüzyılın göbeği) bizim şehirde de elektrikler kesildi ve ben hemen yarım kalmış iki mumu bulup yaktım. Birini mutfakta yemek yapan eşimin emrine amade kıldım. Ya diğeri?... Hiç sormayın. İlk önce ne yapacağımı hiç mi hiç kestiremedim. Düşünmeye başladım. Canım bir hayli sıkkındı. Etrafımda sabahtan beri aç kalmış bir kedinin akşam üzeri önüne konan sütü çarçabuk içtikten sonra kendisini çok seven sahibinin çevresinde dolaşıp durması gibi turlar atan oğlum -her akşamki gibi- benimle bir şeyler yapmak,

oyunlar oynamak isteyen tavır ve sözleriyle aklımda bir şimşek çaktırdı. Sanki elektrikler dışarıdaki sağanak yağış esnasındaki şimşekler sebebiyle değil de bu şimşek sebebiyle sönmüştü ve bana bir şeyi tekrar hatırlatmak istiyor gibiydi.

Evet, elektriğin olmadığı ve mum ışığı nostaljisinin hâkim olduğu iki odanın birinde benim ve oğlumun en iyi yapabileceği iş okumak ve dinlemek olabilirdi. Bunu daha önceden niçin düşünmemiştim? Zaman zaman Nasreddin Hoca, Evliya Çelebi, Keloğlan çizgi romanlarını, çeşitli çocuk dergilerindeki metinleri ve diğer bazı kitapları okuduğum oğlumun birlikteyken en çok hoşuna giden meşgalelerden biri de kendisine okunan kitabı dinlemektir. Bu kitaplar içinde depremlerle ilgili bilgi ve resimlerin yer aldığı bir kitapçık bile vardı.

Evde birçok müsait kitap varken ilgisini veya ilgisizliğini ölçmek için daha o gün eski kitapçıdan satın aldığım Ahmet Hikmet'in **Çağlayanlar**'ından birkaç hikâye okumayı plânladım ve kitabı elime aldım, oğlum ve ben uygun bir yere geçtik. Onun hoşlanabileceği bir başlık ve içerik tahmini içinde sayfaları karıştırırken önüme "Bekir ile Tekir" adlı hikâye çıktı. Başladım okumaya. Benim Tekir de başladı dinlemeye. Beş yaşındaki bir çocuğun ilgisini çekecek olay, kişi veya konuşmaların az olduğu hikâyede birkaç yerde

* Okumayı sevmeyen, pek az okuyan, yıllık basılan kitap sayısı ve oranı bakımından dünya ortalamasının altında yer aldığı bilinen ülkemizde insanlarımıza, öğrencilerimize, çocuklarımıza okumayı nasıl sevdirebileceğimizi hep düşünmüştümdür. Okuma eyleminin insan hayatı için "en önemli eylemlerden birisi" olduğuna inanan, sürekli okuma ve yazma çabası içinde olan bir kişi olarak bu sorunun cevabını ucundan dahi olsa yakalamanın beni son derece mutlu edeceği açıktı. Aklıma takılan şu soru, okumayı nasıl sevdirebileceğimiz konusunda hepimizi aydınlatabilirdi: Ülkeleri yöneten, toplumlann sanat ve edebiyat ortamını şekillendiren, nesilleri etkileyen okumuş insanlar okumayı nasıl sevmişler ve onları çok okumaya sevk eden amiller neler veya kişiler kimler olmuştu? İşte bu soru ve birtakım hatıraların çağrışımları beni bu konuda yazmaya sevk etti.

** Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi / SAMSUN

*** Samsun'da bir mahalle.

Hüseyin Cahit Yalçın, **Edebiyat Anıları**, Yayına Hazırlayan: Rauf Mutluay, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1999, s. 19-20.

bazı kelimelerin ne anlama geldiğini anlayıp anlamadığını yoklayarak, bazılarını da izah ederek hikâyeyi bitirdik. Hikâyede Tekir adlı kedi dışında ilgisini çeken şeylerin pek olduğunu zannetmiyorum. Ardından uzun yıllar önce okuduğum, ancak içeriğini unuttuğum "Üzümcü" adlı hikâyeyi okumaya başladım. Baktım ki ilgisi bir hayli dağılmış bizim Tekir'in, bu sefer kitabı bırakıp sohbet daldık. Her çocuk gibi ilgisini çeken, yaşına uygun kitapların kendisine okunmasından son derece zevk aldığı muhakkaktı. Ben de bu yolda çabalarımı artırmam gerektiğini daha iyi kavramıştım. Ona "Tom Sawyer"dan bahsettim ve ertesi gün çarşıdan hemen bir "Tom Sawyer" aldım. Akşam eve gelir gelmez "Bana bir şey aldın, değil mi?" diyerek üzerime atıldı. Oysaki ben daha birkaç saat önce aldığım kitabı bile unutmuştum. Neyse ki çabuk toparladım ve ona dün akşam bahsettiğim yaramaz "Tom Sawyer"ı aldığımı müjdeledim. Yüzünü ekşitmesinden anladım ki, bu akşamık yanında meyve suyu veya çikolata da alsaydım daha iyi olurdu anlayacağınız. Akşam yemeğinde nabzını yoklamak için "Okula başladığın zaman her gün bir sayfa kitap okuyacaksın, tamam mı?" diye sorduğumda verdiği cevabı beğendim doğrusu: "Her gün beş sayfa okuyacağım."

O akşam her gün beş-on sayfadan fazla olmamak üzere Tom Sawyer'm yaramazlıklarını ben okumaya başladım o da dinlemeye başladı. İki yaşından beri çoğu akşam ona bir şeyler okumayı hep istemişimdir. Günlük meşgaleler arasında ve günün yorgunluğundan dolayı bu isteğimi yeterince yerine getirebildiğimi söyleyemem. Ancak bundan sonra okumayı sökeceği tarihe kadar hiç olmazsa bir, bir buçuk yıl daha vaktim var ve ben büyük bir arzuyla hemen her gün ona beş-on sayfa kitap okumaya kararlıyım. Tom Sawyer'dan sonra sırada yerli-yabancı çok sayıda kitap var çünkü.

Hatırlıyorum da bana da okuma alışkanlığı kazandıran kişi babam olmuştur. Nasıl mı? İlkokulda iken kitap okumayı pek sevmediğimi anımsıyorum. Özellikle yaz tatillerinde babamdan istediğim miktarda harçlık alamazdım. Babam sık sık kendisinden para istememi değerlendirmek istemiş olmalı ki, bana okuduğum kitap sayfası miktarınca para vermeyi vaat etti. İşin içinde kitap okumak vardı, üstelik bundan yirmi yıl evvelki Zeytinlik Mahallesi'nin*** her türlü oyun ve yaramazlığa müsait mekânında yaz tatilinde sabahtan akşama kadar oyun oynamak imkânını sınır-

landırmak pahasına mecburen bu teklifi kabul ettim. Bir kitap okuyacak ve ele geçen parayla alacağım şeyler de topu topu üç çeşidi geçmeyecekti: Gazoz, gofret ve Tipitip sakızı. Aslında hiç de az şeyler değildi o günkü dünyamızda bunlar. 70-80 arasının kaos ortamından yeni çıktığımız yılların izlerini -ne yaptığımızı biz de pek bilmeden, o yaşta- kuş lâstik savaşlarıyla geçirdiğimiz yaz tatillerinde az kitap okumadım hani. Ondokuz Mayıs Halk Kütüphanesi'nin üyeleri arasına katılır katılmaz kendim, başım dik, kütüphaneye gider, kitap isimlerine bakarak birkaç kitap seçer, bir hafta bilemediniz iki hafta içinde bunları okur, tekrar yenilerini alırdım. Arada bir, birkaç sayfa atlayarak ekstra kâr yapmıyor da değildim hani. Okuduğum kitabın beni sıkın sayfalarını atlama huyunu -son yıllarda terk etmekle birlikte- o günlerde edindiğimi iyi hatırlıyorum.

Kütüphaneden aldığım kitaplar içinde çok çeşitli türde olanlar vardı, ancak isim olarak sadece bir yazarı hatırlıyorum. Rafları gezer ve isimlere bakarken hep aynı ismin o kadar çok kitabını peş peşe sıralanmış bir hâlde görmek beni meraklandırmış ve ilk önce herhangi birini, sonra da diğerlerini alıp bütün romanla-

rını okumuştum Jules Verne'nin. On yaş civarının çocukluk hayallerinde bana bir hayli iyi vakit geçirtmişti bu kitaplar.

Elektrik kesintisi, mum ışığı derken bundan yüz yıl veya daha öncesinin akşamlarını ve çocuklarını düşünmeden edemezsiniz. O zamanların bazı çocuklarının, okumuş kişiler olarak yetişmesinde o dönemin akşam okumalarının büyük rolü olmuştur. O zamanlar gaz lâmbasının titrek ışıkları altında yapılacak en ideal şeyler sohbet etmek ve kitap okumaktır. Aşağıda Hüseyin Cahit'in anlattıkları bundan yüz küsur sene evvelki gece okumalarının sadece bir örneğidir:

"Ev yaşamımızın bendeki en eski anıları, bu gece okumalarıyla karışıktır. Yemekten sonra babam kahvesini içerken biraz konuşulurdu. Sonra babamın bir işareti üzerine ablam eline bir kitap alır, gaz lâmbasının yanına oturur, bir gece önce bıraktığı yerden okumaya başlardı. Annem, babam sessizce dinlerken ben hikâyeyi izlemeye uğraşır, sonunda yorulup minderin üzerinde derin bir uykuya dalardım.

Muhasebecilik göreviyle babam Serez'e giderken bizi de götürdüğü zaman sekiz yaşlarındaydım. Bu gece okumaları orada da sürdü. Ama kolayca uykum gelmediği için romanları daha çok ilgiyle izleyebiliyordum.

Monte Kristo'lar, Hasan Mellâh'lar, Hüseyin Fellâh'lar ve adlarını şimdi unutmuş olduğum daha birçok roman... Hepsi birer birer, aile ocağının o durgun, sessiz ve içten yaşamına güzellik ve coşku kattılar."

Biz de oğlumla beraber bugün "Tom Sawyer"ı, yarın "Hay Bin Yakzan"ı, "Robinson Crusoe"yu, daha ilerde de "Kelile ve Dimne"yi, "Jules Verne"i okuyacağız. Onun, okuma yazmayı iyice söktükten sonra da Türk ve dünya edebiyatımın önemli eserlerini okumaya başlayacağını umuyorum. Umuyorum, çünkü dinlemeye meraklı olan çocuk okumaya da meraklı olur çoğunlukla. Üstelik o hemen her akşam daktilo değil ama klavye sesiyle uyuyor.

Bundan sonra bazı akşamlar elektrikler kesilirse de ben ışıkları kapatacak, bana bu başlangıcı yaptıran mumlardan birini daha yakacak ve geçen yüzyılların gece okumalarını tekrar tekrar hatırlayacağım. Bence siz de bunu denemelisiniz, hem de hiç vakit kaybetmeden...

Çocuklar Kapıyı Güneşe Çalar

Müzeyyen ATVUR *

Kapım çalınıyor

Siz hiç kardelenlerin gürültüsüyle
uyandınız mı?

Kapıyor gözlerin geceyi çocuk

Yüzünün çatlaklarında yeni sabahın izleri

Ayaza boyanan ellerinden

Yeşeren güneşe bakıyorum

Güvercinler uçuşuyor nefesimden

Toprak damların saçaklarından

Canlar dökülüyor üstüme

Tandır kokusu gülüşlerini içiyorum

Çocuklarım çiçek yükü

Eğiliyorum

Pembe yüzlü dalgaların arasına

Yüreğimin kıyıları köpürüyor

Soluksuz sarılıyorum

Siz hiç çocukların gözlerinden

Türkü dinlediniz mi?

Ağlamak istiyorum

Kirpiklerim donuyor.

* Serçeören İlköğretim Okulu Kepsut / BALIKESİR